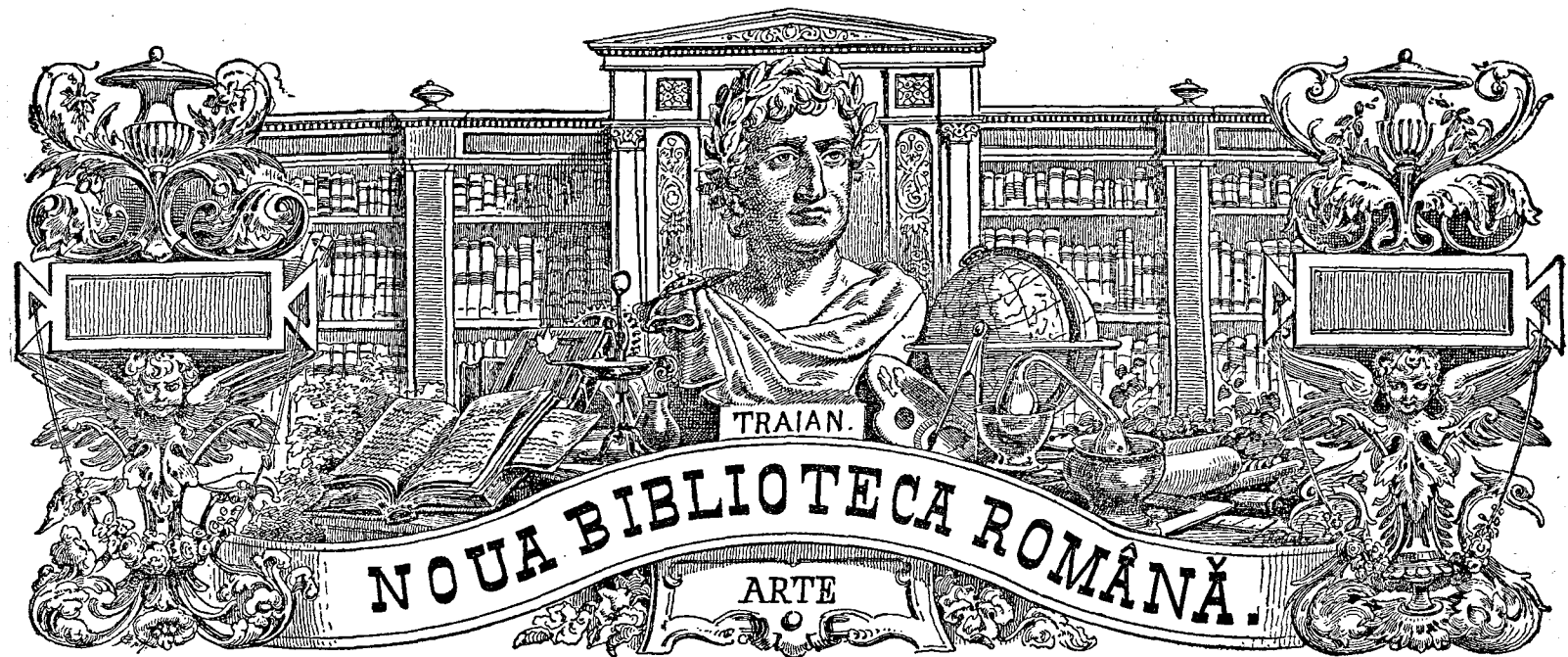

NOUA BIBLIOTECA
ROMÂNĂ.

Prețul unui număr 30 cruceri — 75 de bani.

Jurnal beletristic - literar.

Abonament pe un an fl. 7, pe un semestru fl. 3.60

Nr. 8.

Apare la 1 și 15 ale fiecărei luni.

Tomul II.

Amor în vécul crâncen.

Roman istoric de THEOCHAR ALEXI.

(Continuare.)

În casele lui Șenketer din strada neagră, unde fusesem chiar la începutul istoriei noastre, era erăș multă lume, căci chiar în acea ți, — era vr'o doue țile după economia descrisă în capitolul precedent, — județul Weiss trimisese arma sângerată împrejur prin vecinătăți și afară prin comunele din districtul Brașovului. Așa se provocau pe acele timpuri odrasdele de resboinică la resboiu.

Cui se arăta arma sângerată, era dator a se pre-găti îndată, și a veni la locul și în timpul poruncit, pentru a porni în contra dușmanului.

„N'ar fi să-l vorbim de rău pe județul nostru, căci este om harnic și cutezător, dar mai bine am face ȕeu, decât ne-am întări aici, și am aștepta pe Bathory, de cât să-i mergem intru întempinarea lui,“ ȕise unul dintre óspeții lui Șenketer.

„Nici că te poți aștepta la alt sfat din gura unui croitor,“ replică Șenketer cu sarcasm.

„Me-e-e,“ îngânără vr'o doi inși de prin jurul mesei. „Taci capră fricósă!“

„Tochmai tu te-ai găsít, să mă iai în batjocură măi bärberule. Până rađi o căpătină, nu mănânci o săptămână,“ se adresă croitorul cătră unul dintre cei care i făcuseră „me-e-e!“

„Ean veđi să nu-ți spăl gura cu săpun de cărămidă,“ replică bärberul.

„Dar tăceți pentru Dumnezeu!“ admoniă acum Șenketer, „căci bine vė și șade, ca să vė luați în vorbe de batjocură tochmai cu o ȕi, doue mai înainte de a sta față cu vrășmașul.“

„D'apoi cine a început óre? nu Iosif Croitorul, ce are să critice el pe județul nostru,“ observă bärberul.

„Vorba este liberă, dar mai cu sémă când omul se află dinaintea unui ulcior cu vin, între semenii săi, atunci póte să-și spuia părerea, și ȕeu în acéstă privință trebuie să-i dau în glas lui Iosif, căci și eu ȕic, că mai bine ar fi făcut județul Weiss decât s'ar fi țenut în stare de apėrare, căci atât știu, că Brașovul n'a fost cuprins încă nici odată de nimen, pe când s'a mai întemplat, ca Brașovenii să fiă bätuți în câmp deschis.

Cel care se pusese apărător a lui Iosif Croitorul era bätrenul lanschenet, pe care-l auđisem deja vorbind în primul capitol.

„Și D-ta,“ obiectă Șenketer, care ca căpitan nu putea îngădui, că să se critice dispozițiunile comandantului suprem, „și D-ta,“ ȕise el deci, „vorbesci așa, fiind-că ai voi să mai iai parte la harț, ceia ce ai putea, decât ne-am inchide aici între ziduri. Íți pare rău, ca să batem pe Unguri fără ajutorul D-tale.“

„Te înșeli,“ replică lanschenetul, „mi-e témă să nu te înșeli numai cu privire la gândurile mele, ci și cu privire la sfėșitul expedițiunei vóstre. Bathory a mai bätut și pe alți.“

„Pe noi nu ne va bate însă. Uíți cu totul de ajutorul ce ni-a venit din partea Románilor.“

„Románii!“ ȕise lanschenetul, trágend o dușcă din ulcior, „sunt bunli bätieți, dar tochmai erí am auđit pe ȕimentar, când îl ducea la inchisóre —

„Pe Țimentar la închisóre!“ exclamară mai mulți inși cu mirare, „pentru ce-l dūcea acolo, ce a făcut?“

„Nu știți? să Țice că l'ar fi dovedit cum voia să se pună in înțelegere cu Ungurii,“ Țise Șenketer.

„Țimentarul trădător! Cum se pôte! Țise iarăș corul. Un om cu pozițiune atât de bună, din neam vechiu, familiă fruntașă?“

„Să Țice că la economia din strada vămei, ar fi avut o cértă cu Tarapana, și că județul fiind de față l'ar fi dojenit așa încât Țimentarul ar fi prins o mare ură asupra lui, și pentru a se rėsbuna, ar fi încercat să ne vėndă ungurului.“

„Da, da, se pôte,“ luă acum unul dintre bėutori cuvėntul, „căci este cam pismos de fire și artăgos, cum am Țice plin de fiere și venin.“

„Ei bine,“ reincepu lanschenetul, „voi avea și eu parte de cuvėnt, ori nu voiți să aflați, ce am auđit din gura Țimentarului, tocmai cand il duceau la închisóre.“

„Era vorba de Romăni, decă nu mă inșel,“ Țise acum unul dintre ascultători.

„Da, de Romăni,“ continuă lanschenetul, și étă ce spunea Țimentarul: lasă numai jupăne Michaille, lasă numai jupăne județ, i-am dat eu Romănului, ac in mână, ca să-ți cósă cocjocul!“

„Ș'apoi ce-i cu asta“ obiectă Șenketer, „vorbe deșerte ale unui nemernic.“

„Hei, hei! “făcu lanschenetul clătinând din cap, „nu disprețuiți vorbele nimeni. Voi care n'ați umblat prin atâtea țeri ca și mine, și n'ați vėđut, cum întėmplările cele mai mari își au adese-ori obirjia lor din lucruri mici nebăgate in sémă, nu puteți prevedea viitorul, ca mine!“

„Dar să Țicem chiar,“ continuă Șenketer, care nu voia nici decum, ca să se lătescă neincrederea ce se arăta deja printre burghezime, „să Țicem chiar, că romăni ne vor părăsi, totuș n'avem să disperăm, căci ei sunt numai o mână de ómeni d'abia opt sute la număr.“

„Opt sute din trei miș sunt tocmai a treia parte,“ Țise acum Iosif Croitorul, „și când e vorba de băteliă, atunci chiar un singur bărbat prețuește mult.“

„Ș'apoi vine vorba, că cine știe când ne vor părăsi romăni, adaoș lanschenetul“ pôte s'o facă tocmai când va fi lucrul la adică.“

„Nu mai cobiți, „Țise acum bărbierul, „hai să bem mai bine intru isbėnda armelor nóstre.“

„Hai să bem!“ repetară cei-lalți.

„Intru peirea dușmanului,“ Țise Șenketer, și ridică ulciorul sėu la gură.

Toți cei dimprejur il imitară și goliră, care jumėtate, care de tot ulciórele lor.

Intru aceia mai veniră și alți ómeni. Aceștia aduseră vestea, că Bathory s'ar fi arătat deja cu óstea sa pe la Heghic, și că județul Weiss ar fi trimis deja după căpitanii sėi, ca să-l intrunescă pentru a face planul de resboiu.

Tocmai pe când tratau óspeții acéstă cestiune se arėtă un aprođ, care invită și pe Șenketer, ca pe unul dintre căpitanii orașului, la sfat.

„Fraților,“ Țise Șenketer, „de aici incolo și până la respingerea dușmanului am incetat de a fi gazda acesteii odăi, și voi fi numai căpitanul cehului de argăsitori. Cu aceste cuvinte vė poftesc pe toți să părăsiți acéstă odaia, care va sta închisă, până ce va ține resboiul. Voi insė frați argăsitori, care vė aflați p'aici, mergeți a casă, puneți-vė armele in bună rėnduială, și stați gata, pentru ca să puteți urma indata semnului, ce vi se va da, de a pleca in contra dușmanului.“

Óspeții goliră de grabă și in tăcere ulciórele lor, ș'apoi părăsiră unul câte unul, ici colea și in cete, acea odaia, care fu închisă, după ce se depărtaseră cu toții.

Pe stradă era ferbere mare, se vedeau cete de bărbați, toți inarmați stând de vorbă in grupe. Edificiul sfatului era impresorat de o mulțime dėsă, care aștepta eșirea căpitanilor, pentru a afla cu o clipă mai nainte decisiunea, ce se va fi luat.

Mulți dintre burghezi, meșteri cu meserii mai pacinice, d'abia acum in ora a unspredecea, se gândiră a pune in stare bună armele lor. Să vedeau decı cete de ómeni apucând pe pórta dinspre scheiu, afară din oraș in partea acea a scheiului, care și astăzi încă are numele de „Tocile,“ căci acolo ședeau tociitorii, acolo erau tocióarele destinate a curăți armele de rugină și a le ageri.

Muieri, fete și băieți nu prea să vedeau prin strade, fiind ocupați cu pregătirile mai mărunte, și cu aprovisionarea mijlócelor de traiu pentru resboinici. Aici se cocea pâne, dincolo se puneau cãrneturi in salamură, fetele cãrpeau vestmintele părinților și a fraților, baieții ștergeau armele de praf, vedeau de curele și de alte amėnunturi.

Dar precum in odaia la Șenketer opiniunea nu era unită, așa și aici printre grupele de bărbați erau unii, care ar fi preferat să se mărginescă la apėrarea orașului, ér alții și acéstă era majoritatea, cereau in gura mare să fiă conduși in contra dușmanului.

Era majoritatea, insė nu o majoritate sinceră pornită din convingerea intimă a acelor ómeni, care o compunea, ci era acea majoritate, ce se găsea și pe atunci, cum se găsesce și astăzi, o majoritate compusă din acele elemente, care Țic tot de-a-una așa precum Țice mai marele lor, care insė, in cas de nenorocire sunt cei dintăi, de a părăsi pe aceia pe care i adorase și il prėsłăvise până când erau încă la putere.

Porțile orașului erau tóte inchise și străjuite cu străji intreite. Cu tóte că nu era nici o comunicațiune, decăt numai prin pórta spre scheiu, unde tot să mai duceau și veniau ómenii cu armele, străjile pe la cele lalte porți erau cu cea mai mare luare aminte. Nu se jucau ca de altă in coțcă, nu ședeau de vorbă, ci steteau la pândă, gata spre apărare și plini de temeri.

Prin turnurile dimprejurul zidurilor oraşului veghiau ómenii mai înaintaţi în vîrstă, semn, că comandantul oraşului, avea intenţiunea de a întîmpina pe vrăşmaş în câmp deschis şi n'avea de gând ca să aştepte, până când va fi asediat oraşul. Tot din această cauză serviciul de patrulare împrejurul murilor, nu era înfiinţat, ci ómenii destinaţi în alte timpuri pentru acest serviciu erau trimişi afară, pentru a face recunoscări.

Căpitanii care se intruniseră la sfat, nu luaseră încă deciziunea cea definitivă, ei aşteptau încă, ca să se reintórcă vr'unul dintre aceia, care fuseseră trimişi ca să facă acele recunoscări.

De o dată se vădu o mişcare înspre pórtă dela strada monăstirei. Acolo ceruse conducătorul cetei de recunoscere urmat de ómenii săi intrare, acum înaintau înspre sfat.

Lumea li făcu cu respect loc. Conducătorul se dete jos de pe cal şi dete cu scurte cuvinte ordin, ca ómenii săi să mérgă a casă. El însuş urcă apoi îndată scara spre sala sfatului.

Peste puţin lumea vădu pe judeţul Weiss urmat de căpitanii venind în jos.

„Trăiască, căpitanul nostru, marele judeţ Weiss“ strigă mulţimea la vederea lui.

„Trăiască,“ repetară căpitanii.

Weiss se opri pe trépta cea din urmă a scării şi strigă: „să trăiţi! mâne vom porni intru întîlnirea lui Bathory!“

„Hurra,“ strigă mulţimea, făcînd cu respect loc lui Weiss şi cortegiului său, care apucă spre casele judeţului.

„Aşa dar totuş,“ dîse lanschenetul care era şi el printre mulţime, de óre-ce nu putea sta în cărcimă la Şenketer, „aşa dar totuş, eu unul n'aş fi făcut această.“

„Taci nene, să nu te audă cumva vr'unul dintre slujitorii senatului, că ai păţi-o rău. Nu scii, că este oprit, de a cărti în vreme de răsboiu, în contra hotărîrilor căpitanilor,“ dîse un om care stetea lângă el.

„Ba sciu,“ oftă lanschenetul, „eu nici n'am voit să cărtesc, ci numai să-mi spun părerea mea, dea Domnul ca să fiă greşită.“

XVII.

Am înaintat ceva pré de grabă cu istoria noastră. Trebuie să ne întórcem éráş, nu mult, numai până la a doua şi după aceea „economie“ pe care o descriesem mai înainte, unde Ţimentarul se luase în colţ cu Tarapana.

Mihu în acea şi nu era aşa de aprópe urmărit din partea judeţului Weiss, care era reclamat de datorii urgente ale oficiului său. Amicul nostru, adică Mihu, fiind lăsat în voia sa, o lua éráş pe strade, pentru a mai vedea câte ceva din oraş.

Dabia eşise pe pórtă afară făcînd vr'o doi paşi înspre schei, căci acea parte a oraşului îl interesa mai

tare, fiind locuită de români, când se vădu oprit în drum de un om mititel, cu faţa ócheşă-roşie, cu ochii eşiţi tare din cap.

„Domnul este căpitanul românilor,“ i dîse acel om mititel, salutându-l cu politeţă.

„Da,“ răspuse Mihu cu mirare.

„Te cunosc de erî Domnule căpitan, te-am vădu la tatăl de vecini,“ adause mititelul, care observase mirarea lui Mihu, şi se încerca acum a-i câştiga con-fienţa.

„In adevér,“ replică Mihu, „îmi pare că te-am vădu şi eu acolo; erai în dispută cu cineva la mésa de popici.“

„Aşa este, Domnule căpitan, şi tocmai fiind-că am presupus, că ai vădu şi D-ta, cu ce neomenie am fost tractat acolo, nu m'a răbdat inima, să nu-ţi dau o părere mai bună asupra mea, de cum a putut fi aceia ce ţi-a dobîndit erî despre mine. Eu pun un mare preţ pe părerea ómenilor de védă, precum eşti D-ta unul.“

„Ce o mai fi vrînd acest om,“ se întrebă Mihu în sine, dar fiind că o mică variaţiune în monotonia de care avuse să sufere în acea şi, i era bine venită, şi n'avînd de o cam dată nici un lucru mai bun de făcut, se hotărî a da ascultare acestui om şi dîse acum:

„N'am prea înteles ce se petrecuse erî cu D-ta, decî nu m'am putut forma nici o părere, — nici bună, nici rea — asupra D-tale, însă îmi pare bine, că voiesci să-mi procuri o cunoscînţă mai de aprópe asupra D-tale.“

„Eu mă numesc Ţimentar,“ luă acum cel mic cuvîntul, radios de bucurie, că este întîmpinat cu atîta amabilitate din partea lui Mihu. „Acest nume îmi vine de la meseria ce se exerciteză din neam în neam în familia mea. Ţimentar însemneză în limba noastră încercător de aur şi argint. Trebuie să scii Domnule căpitan, că oraşul nostru are nu numai dreptul de a bate său a tăia monete, dară şi dreptul de a cerceta obiectele de aur şi de argint, şi a le pune o marcă, care dovedesce de câte probe este obiectul respectiv. Acest oficiu a fost incredinţat din vécuri familiei mele şi acum a trecut asupra mea. Este un oficiu de mare incredere, chiar şi monetăria oraşului este incredinţată controléi mele, adică nu se póte tăia nici o monetă de aur său de argint, până ce n'oi fi încercat eu drugul respectiv, şi voi fi pus marca mea pe el.“

„Sunt fórte bucurat că ţi-am făcut cunoscînţa, Domnule Ţimentar,“ dîse acum Mihu, „am avut adese-orî ocaziune de a vedea marca D-tale, căci multă aurăria şi argintăria, ba chiar şi monetă braşovenescă se află la noi în ţera românescă.“

„Sciu, Domnule căpitan, sciu! Renumele vaselor noastre de aur şi argint este respîndit prin tótă lumea, şi acest nume îl are a-l mulţami mai cu sémă scrupulosităţii cu care se încercă din partea oficiului nos-

tru de țimentat. Marca Brașovului este respectată de toți, căci nu s'a întâmplat, nici măcar o singură dată, să se fi găsit mincinosă."

"Așa este, așa, o știu și eu!"

"Decă dar, Domnule căpitan, mărturia mea pusă pe lucruri prețioase, are trecere prin totă lumea, să nu fiu eu ore atins până în adâncul sufletului meu, când o mărturie pentru un lucru mai mic, este respinsă și infierată de mincinosă față cu vecinătatea întregă.

"Ai totă dreptatea," țise Mișu, apoi adăuse în sine, "acest om nu pare a fi cu mințile întregi, ce are să-mi înșire atâtea?"

Incepu a-i părea rău lui Mișu că se apucase de vorbă cu acest om, care părea dispus a-i face o istorie întregă și încă una, care nu prea era interesantă.

"Și când această mărturie este adusă în contra unui om cum am țice, mai mic de cât mine, atunci să nu fie creșută, tocmai atunci nu?" adăose Țimentarul cu amar.

"Mai mic de cât el, "își țise Mișu în sine, căutând a pune ceva umor în această întrevorbire cam secă, "atunci acela trebuie să fie un adevărat pitic."

"Nu-mi ai face onoare a veni cu mine la direcția mea, ță-ne sosiți dinaintea caselor unde se află monetăria orașului și țimentăria. Decă ai voi ți-aș arăta visteria noastră, și alte taine."

"Cu plăcere," răspuse Mișu, care era bun bucuros să-și treacă timpul cu cercetarea ce-i ofera Țimentarul, așteptându-se a vedea ceva interesant.

Monetăria și visteria orașului se afla peste drum de edificiul sfatului, cam pe acolo unde este acum cartierul generalului și muntele de pietate al orașului Brașov.

Țimentarul merse înainte pentru a arăta calea lui Mișu.

Îl conduse mai întâiu prin încăperile boltite din parterre, destinate pentru tăierea monetelor. Nu prea erau ocupați tăiatorii, căci în timp de rebel, precum era cel de față, oamenii aveau alte griji, de cât de țși face monete. Totuș i se arată însă lui Mișu totă procedura, care era destul de simplă și consista în tăierea unei bucățele de argint dintr'un drug marcat leja din partea Țimentariului, cântărirea sa, și apoi imprimarea cu chipul județului Weiss pe o parte, ță pe cealaltă parte cu legenda obicinuită la monede. Această imprimare se făcea prin mijlocul unui timbru sub care se aședa bucățica de argint și se comprima cu ajutorul unui teasc.

Țimentarul arată lui Mișu astea toate numai ca prin trecăt și grăbi pentru a ajunge cu el în propriul său domeniu, care se afla în încăperile din fundul curții. Acolo i arată odaia în care lucra el, apoi însă îl conduse îndată în visteria orașului, unde se grămădisse toate sculele de metal scump și toate petrele scumpe care formau, parte averea orașului, parte însă averea particularilor, care în timp de războiu își aducău

bogațiile lor aici, ca într'un loc ce trecea de cel mai ferit în tot orașul.

Această visterie nu se afla în vr'o odăie cum ar putea crede amabilele noastre cetitoare, ci era aședat chiar în pământ, seu mai bine țis sub pământ, în ore care depărtare de la edificiu. Intrarea la aceste bolte suterane era ascunsă și să afla în una din odăile din fund. Acolo sub o măsă în aparință foarte grea, dar scobită și prin urmare ușorică, se puteau scote prin un mecanism un număr ore-care de lespeți, cu care era pardosită acea odăie.

Mișu era de tot uimit vedând cum Țimentarul împinse cu o mână acea masă mare la o parte, apoi apăsă cu călcăiul pe un punct anumit depărtând astfel lespețile și demascând o ușă grea de stejar căptușită cu fer. Această ușă, chiar descuiată fiind, n'ar fi putut s'o deschidă nici patru oameni, așa era de grea. Țimentarul luă o cheie dintr'o scobitură ascunsă în pereții odăii, descuiă cu ea ușa, apoi, punând în mișcare un scripeț, care era aședat țăraș în mod tainic în unul din pereții odăii ridică ușa cea grea în sus. Dar mai înainte închisese bine ușa, care conducea în odaia aceea, pentru ca să nu fiă surprinși cumva.

Mișu se mirase de vorba cea multă a Țimentarului și începuse a crede că nu este cu mintea întregă, vedând acum, cum descopere nisce taine atât de însemnate ale orașului dinaintea sa, era convins, că acel om trebuia să fiă smintit, ori că avea vr'un scop extraordinar, cu această purtare a sa.

Țimentarul aprinse o lumină de seu și mergând înainte, pofti pe Mișu să se pogore după el pe scară în jos. Merseră aproape ca vr'o cinci minute, până să ajungă jos. Aici Mișu nu vedu nici un lucru uimitor, de cât numai jur împrejur niște lăți grele de fer.

"Ăta coala comorile noastre," i țise Țimentarul, "însă nu pentru acesta te-am adus aici, ci pentru a-ți arăta o altă comoră, un odor scump ce nu este aici, ci în altă parte, unde te voi duce numai de cât."

Mișu era curios să vedă, ce se va alege din astea toate și se luă după Țimentar fără a țice o vorbă măcar.

Acesta apucă înainte prin bolta suterană și ajunse după un mers destul de îndelungat la capătul ei, unde se vedea o ladă cu mult mai mare de cât toate cele lalte câte erau prin visterie.

La această ladă merse Țimentarul.

"De bună sēmă, aici va fi acel odor, pe care voiesce să mi-l arete," își țise Mișu.

Țimentarul în adevăr luă toate dispozițiunile pentru a deschide lada.

Aceste dispozițiuni erau destul de stranice.

Mai întâi merse la zidul din drēpta unde începu să tragă cu resputeri de un cărlig. Să auți o scărțitură, apoi de o dată sări capacul acelei lăți mari, și cădu așa încât forma ca o scară, căci prin interior

capacul era provădut cu spițe. Țimentarul urcă în sus pe această scară poftind și pe Mihu să-l urmeze. Acesta se luă după el, și fu tare uimit vedând, că din dosul acelei lădi se arată o ușă mare de fer, pe care o deschise Țimentarul, întrebuițând și cu această ocaziune diferite apucături tainice.

Acésta uşe din dosul lădi celei mari de fer, părea a conduce în o peştere suterană.

„Este eșirea cea de nevoie din visterie,” dîse acum Tarapana, care mergea cu lumina înainte, pentru a arăta calea lui Mihui.

„Dar credeam, că voiescî să-mî areți un odor și D-ta mă duci afară de aici,” obiectă Mihui.

„Odorul pe care voiesc să ți-l arăt nu este aici, ci în casa județului Weiss.”

„In casa județului Weiss?” exclamă Mihui din ce în ce mai uimit. Acolo aș fi putut merge pe o cale mai óblă, n'am fi avut trebuință ca să ne târim pe sub pămînt.”

„Ești greșit, Domnule căpitan, nici D-ta, nici alt suflet de om afară de județul Weiss, și afară de un servitor credincios a lui, n'ar fi ajuns să vedă cu ochii, ceia ce voiesc a-ți arăta eu acum D-tale, și ceia ce și eu numai din o întemplantare am aflat.”

Țimentarul și cu Mihui înaintau intru acea mereu prin gangul suteran, care acum începuse a deveni tare suiş așa încât părea a scóte pe un deal.

„Nu știu ce voiescî să-mî areți, Domnule dar trebuie să fiă un lucru însemnat, și anume un lucru, care să mă intereseze și pe mine,” dîse acum Mihui, oprindu-se puțin, pentru a se lumina în privința intențiunelor acestui om, pe care-l urmărise până acum din simplă curiositate.

„Pe orî ce om cu suflet curat, dar mai cu sémă pe orî ce român trebuie să intereseze acea trébă ce-ți voi descoperi acum, făcîndu-te a vedea cu ochii, ca să cređi, căci decă ți-aș fi spus, nu m'ai fi cređut, chiar de aș fi întărit dîsele mele cu cele mai sfinte jurăminte.”

„Ce este, spune, căci încep a-mî eși din răbdare,” exclamă Mihui.

„Numai vr'o doi pași încă, și vei afla ceia ce voiescî să ști” răspuse Țimentarul, mergînd mereu înainte, și silind astfel și pe Mihui a se lua după el pentru ca să nu rămăie prin întuneric, în mijlocul gangului.

XVIII.

În acelaș timp județul Weiss era la sfat, ocupat de a da ordine, de a primi scirile care îi veneau mereu din tóte părțile.

Senatorul Chrestels venise a-i cere o întrevorbire, ba am putea dîce o audiență, căci după cum am vedut, pe atunci, județul Brașovului era investit cu putere de suveran, el avea dreptul de a osîndi la mórte de a bate monete cu chipul seu și de a declara resboiu. Acest din urmă drept și-l usurpase numai, dar îl exercita în fapt.

Chrestels venise să vorbescă cu capul orașului.

„Préluminate,” dîse el, după ce fu introdus în cabinetul județului, profitînd de un moment unde rămăsese singuri, „am cređut de datoria mea a-ți expune acum, până ce mai este timp pentru a schimba dispozițiunile luate, a-ți expune părerea mea, care este și părerea unei mare părți din populațiunea acestui oraș, Viu . . .

„O cunosc părerea Dtale,” îl intrerupse Weiss cu nerăbdare, „am audît-o și m'am chibzuit asupra ei, dar după cum știu nu m'am putut uni cu ea și nu mă voi uni nici acum, ba acum, încă mai puțin, ca mai nainte, căci tóte s'au pregătit după inasași hotărîrea senatului și a sutașilor, decî vom întemplantă pe Bathory în câmp liber, și nu vom aștepta, ca să vină până la murrî orașului nostru.”

„Decă această hotărîre este așa de firmă, precum ved că este,” răspuse Chrestels cam ofensat, „apoi n'am de cât să mă supun ei, și-mî voi face datoria de bun cetățean.”

Cu aste plecâ pe ușă.

„N'am încăt, n'am încăt!” dîse acum Weiss, după ce rămase singur, măsurînd cu pași neliniștiți odaia sa. „Am recunoscut și eu, că am întreprins un joc periculos. Însă nu pot, nici de cum nu pot să permit, ca Bathory să se apropie de oraș, de casa mea! Nu pot, cât voi trăi eu. După mórtea mea, întemplantă-se și această, decă așa va voi destinul.

Earăș merse câtva timp în sus și în jos. Apoi luînd o decisiune subită, bătui în pămînt.

Un aprod apăru la ușă.

„Să poștești pe Domnul senator Chrestels aici.” Aprodul dispăru.

„Da, așa va fi mai bine, așa îmi voi împăca cugetul meu de cap al orașului, căci astfel chiar în cazul cel mai extrem, orașul se va putea ține, ér . . . “ nu termină șirul gândurilor sale

Acum reintră senatorul Chrestels.

„Iubite frate,” se adresă Weiss cu mare afabilitate către dînsul, „poftim de șeđi jos, căci am a pune la cale lucruri însemnate cu Domnia ta, și desbaterea lor va reclama un timp mai îndelungat.”

Chrestels se puse jos, fără de a dîce o vorbă măcar și așteptă să audă, ce-i va descoperi județul.

Acesta se mai preumblă de vr'o două orî prin odaia. Părea că este sdruncinat de gânduri grele.

„Jupâne frate,” începu în fine punîndu-se și el jos lângă Chrestels, „m'am gândit asupra cuvintelor Dtale și étă, ce am hotărît.” Aici județul făcu éraš o paușă.

Senatorul Chrestels așteptă cu mare încordare.

„Fîind-că în oraș, nu putem lăsa de cât numai o cétă mică de resboinicî, și de óre-ce s'ar putea prélesne întemplantă, ca eu să fiu invins de Bathory. —

„Te ai socotit altmîntre, și vom rămănea mai bine cu toți aici —” îl intrerupse Chrestels.

„Ba nu,” continuă Weiss, „dar vom pune pe

ómenii, din șapte sate, de care și așa ar fi trebuit să mă tem, îi vom pune pe aceștia să apere orașul, eu însă voi eși lui Bathory înainte, și mă voi încerca a-l infrânge. Pentru ca apărătorii orașului să aibă un cap, în care să mă pot crede pe deplin, te rog să primești Dta comanda asupra lor.“

Chrestels tăcu un moment,

„Decă mi-ar fi făcut altul această propunere, „dise el în fine, „i-aș fi luato în nume de rău. Dar dela Dta primesc,“

„Îți mulțămesc, „reluă Weiss cuvântul, „și te rog a lua aminte cele ce-ți voi spune acum.“

„Ascult.“

„Să fii cu mare băgare de seamă asupra porții de la strada mănăstirei, căci p'acolo ne vom încerca a reintra în oraș, decă cumva vom fi respinși de Bathory pe câmpul de bătălie, știu că Dta vei lua toate măsurile, pentru ca în acea clipă să putem intra pe poartă, și că vei ști a le închide așa de grabă, în cât să nu poți intra, nici un picior de dușman în urma noastră.“

„Cât despre acesta am și făcut chiar acum pe când mi-ai vorbit un plan, pe care cred că-l vei aproba și D-ta.“

„Să-l aud dară.“

„Este un lucru foarte simplu. Podul atârnat d'asupra șanțului, care este între poarta din afară și poarta din lăuntru, îl voi întocmi astfel, ca să se poată slobozi de o dată chiar în fundul șanțului.“

„Înțeleg, acel pod, care de obicei se ridică în sus, pentru ca nimeni să nu poată trece peste acel șanț cu apă, îl vei întocmi acum tocmai din contră, că după ce am trecut noi, să se cufunde în jos; în adevăr acest mijloc este foarte simplu, dar ingenios; decă cumva Ungurii vor năvăli în urma noastră, ajungând la poartă prin care am intrat, nu se vor teme; că podul să fie altmintea întocmit de cum sunt întocmite toate cele lalte poduri, și vor cădea cu el cu tot.“ —

„Așa mi-am închipuit și eu această trebă.“

„În această privință ne-am fi înțeles pre bine, acum am să te mai rog de ceva.“

„Ordonază jupâne.“

Județul eraș să opri. Era vederat că-i venia cu greu de a spune, ceia ce părea a-i apăsa cugetul. Dar acum totuș se îmbărbăți și dise:

„Decă împotriva tuturor așteptărilor noastre, Bathory totuș ar isbuti în fine ca să intre în oraș, să-l cucerească, și decă eu aș fi căzut în luptă atunci —

„Atunci să surp sfatul în vânt, ca să nu pună mâna pe documentele noastre?“

„Ba nu, căci așa, ori așa totuș ar fi pierdute. Ba decă ai face cum ții D-ta ar fi pierdute pentru veș, pe când altfel tot ar mai fi speranță, ca să le redobândescă vr'o dată Brașovenii, ș'apoi, puteți să le ascundeți mai înainte în visteria noastră, care este destul de ferită —“

„Da, asta o voi face îndată; însă voi ai să-mi ții ceva, pentru cazul decă Bathory va cuceri orașul și D-ta ai fi rămas mort — ferescă Dumnezeu.“

„Intrând Bathory în oraș,“ dise Weiss, scoțând cuvintele cu mare chin din gura sa, „să alergî îndată la casa mea.“

Weiss tăcu éraš.

„Și ce să fac acolo,“ întrebă Chrestels.

„Să alergî în fund, acolo vei găsi în odaia care dă spre grădina înspre livada poștei o....

„Ce vei găsi pentru Dumnezeu,“ făcu Chrestels care nu-și mai putea stăpâni nerăbdarea.

„O tână ră fetă“ — dise Weiss cu glas năbușit.

„O tână ră fetă!“ exclamă Chrestels uimit.

„Da!“ răspuse Weiss, întorcându-și fața ca și când i-ar fi fost rușine de a căuta în ochii interlocutorului său.

„Și cine este acea fetă?“ dise acum Chrestels.

„Nu mă întreba, vei afla din gura ei, decă împrejurările o vor voi. — Pe această fetă s'o ascundă, s'o ferescă dinaintea ochilor lui Bathory și să o ducă apoi, unde va cere ea. Imi făgăduescă această?“

„Ți-o făgăduesc?“

„Și te juri, că nu vei descoperi această taină nimenui înainte morții mele, séu până ce nu te voi deslega eu însuși de acest jurământ.“

„Mă jur.“

„Îți mulțămesc încă o dată jupâne frate și acum, să mergem amândouă la muncă, fie-care la a sa, căci avem destul de lucru.“

Chrestels părăsi cabinetul județului.

Acesta mai expediă vr'o câteva ordine. Acum lucrul i sporea mai bine, părea ca și ușurat de o sarcină grea.

Termină de grabă și merse a casă.

Acolo apucă drept spre fundul curții, unde urcă o scară cam întunecată, merse prin o tindă lungă, eși de acolo în o grădină unde se vedea în un colț acoperit de tufiș și pomi, un turn de piatră, care nu părea a avea nici o intrare din această parte, Weiss totuș apucă spre acel turn și ajungând la el se opri puțin pentru a privi împrejur. Convingându-se, că nu este pândit din nici o parte, se aplecă spre pământ și ridică acolo o ușă, care era ascunsă și captușită cu gliă verde pe din afară.

Prin această ușă pogori vr'o câteva trepte în jos, ajungând într'un fel de beciu, din care merse éraš prin o ușă ascunsă pe o scară îngustă în sus, ajungând astfel într'o antisală mică, unde se opri, pentru a resufla puțin.

De și nu era căldură mare, căci toamna înaintase deja, ér în 13 Octombrie, Weiss se încălzi, îl treceau sudorile. Diversele emoțiuni de care fusese sbucimat în decursul acelei zile, și care nici acum nu păreau a fi părăsit sufletul său i storsescă aceste sudori. Luă o năframă și se sterse pe frunte, apoi îmbărbătându-se de o dată, păși spre o ușă, care părea

a conduce într'o odăiă din acel turn, și bătu linișor în ea.

Nici nu așteptă vr'un răspuns din interiorul odăiei, ci deschidând ușa, intră de o dată.

Era o odăiă inzestrată cu tot luxul, de care puteau dispune Brașovenii prin acele timpuri. Păreții se vedeau căptușiți cu niște tapete de pânză impes-trițată cu cele mai strigătore culori, două ferestruici, aveau geamuri de sticlă veritabilă prinse în șuvițe de plumb, care formau niște figurî cam stranie, dar regulate.

Un pat acoperit cu un covor scump turcesc și împodobit cu trei rënduri de pilote, cuprindea aprópe întréga lature dréptă a odăiei, împotrívă de acest pat se trăgea o ladă mare impes-trițată tot în gustul și maniera păreților, dinaintea acestei lădi, care și ea era așternută cu un covor oriental, stetea aprópe de feréstră o mésză de lemn de stejar lustruit. Și pe jos erau covóre moi, care acopereau lespeđile ce formau pardoséla acestei odăi.

În un colț stetea soba cea mare de țigle lustruite. Lîngă mésză erau vr'o două scaune. În colțul spre resărit, se vedea o icónă de sfânt — ortodox.

Dar cea mai minunată podóbă a acestei odăi era o ființă omenésză, o fétă palidă, însé frumósă, ca đina codrilor, cu gene lungi, cu ochi dulci insufletitori, cu buzele cam pălite, dar cu un aer atât de duios, în cât uitându-te la ea și se umplea inima de un dor nespus. De dor și de amor.

Féta părea că așteptase pe Weiss, căci nu fu nici de cum surprinsă la intrarea lui. Sė uită la el cu o privire lungă, în care trufașul județ al Brașovului, spre mirarea sa cea mai mare, nu regăsi acea tristeță profundă, acea melancoliă négră, pe care o exprima de altă dată, orî de câte orî o cercetase el, ceia ce se întemplantase mai pe fie-care đi o dată de vr'o două ani în cóce.

Ce mister se petrecuse?

Așa se întreba județul Weiss în sine.

Ce mister se ascunde aici în odaia cea ferită din turnul cel ascuns în grădina aceluî județ?

Așa vor întreba amabilele nóstre cetitóre, decă nu vor fi gicit deja cumva o mare parte din acest mister.

Județul va face niște descoperiri la care nu se aștepta, de care însé se temea el necontentit, cetitórele însé vor afla tóte, căci dinaintea lor nu póte remănea nici un secret.

XIX

„Jupăniță dragă!“ începú Weiss oprindu-se dinaintea acelei fete drăgălașe, „îmi pare bine, că te vėd așa de domólă, așa de liniștită, aș putea đice chiar mulțămită; Îmi pare bine că te vėd așa pentru întâias dată de când am fericirea a te cunóște.“

Fata asculta la vorbele visitorului ei, fără de a răspunde cu un cuvěnt măcar. Găndurile ei părău a petrece în alte părți, sufletul ei nu se ocupa de

momentul present, părea umplut de impresiunile unei întemplantări fericite.

„Oh, continuă județul cu un aer duios, care prefăcea expresiunea fisionomiei sale de ordinar atât de mărețe, în cât să-l fi vėđut acum cineva dintre cei care-l impresorau de obicei, ar fi trebuit să se uimésză de acéstă blăndețe, de acéstă dulcėtă în firea bărbatului, despre care se credea, că are o inimă de ghėtă și un cap de fer: „oh, đise el, de ce nu mă pot bucura pe deplin de acéstă fericită schimbare în inima Dtale?“

„Jupâne județe,“ luă acum fata cuvěntul cu un aer blăjin, „bucuria acéstă și-ai fi putut căștiga de mult, decă ai fi ascultat rugăciunile mele!“

„Cum?“ întrebă Weiss, schimbându-se la față, „acéstă tainică fericire ce-și întinde rađele ei peste obrađul Dtale, își are isvorul în speranța, că vei scăpa cât de curěnd de mine.“

„Jupâne . . . !“

„Ai aflat cumva,“ i tăia el vorba, „că mîne, poimîne voi pleca în bătăliă, și sper că voi muri?“

„Din gura Dtale aud pentru prima óră acéstă știre, „đise acum fata, „de unde se fi și aflat eu asemenea lucru, căci pe servitorul, care mă păzește, nici nu l'aș asculta, chiar de ar voi să-mi vorbésză. Însé trebuie că iubitorul meu Dumneđu, mi-a trimis o presimțire de fericirea care mă așteptă, căci da, ar fi o fericire nespusă pentru mine, decă m'ar scăpa sórtea de Dta și de stăruințele Dtale cele nesuferite!“

Aceste cuvinte fata le rostise cu ochii scěnteinđi de o nobilă emoțiune. Ea se sculase de pe scaun pe care ședea și stetea drept înaintea lui Weiss, căutând cu dispreț în ochiul lui.

„Mė uresci?“ scrișni județul!

„Din tótă inima!“ respunse ea.

„Nemernică!“ răcni el.

„Nemernică, eu nemernică, și decă sunt, cine m'a făcut, și decă sunt mulțămesc lui Dumneđu, căci numai acéstă nemernicie îmi dă puterea de a aștepta cu inima yoiósă, peirea ta, și scăparea mea!“

„Jupăniță,“ đise acum județul cu vocea tremurândă, „Dta ai îndrăznit, ceia ce încă nici un om n'a îndrăznit față cu Michail Weiss, față cu județul Brașovului! Ai putut îndrăzni acéstă, fiind-că îți cunosci puterea Dtale asupra mea, sciî cât este de nemărginită, sciî cât poți îndrăzni fără témă de pedépsă.“

„Nesuferite numesci Dta stăruințele mele, căroră eu am jertfit tot, auđi Jupăniță, am jertfit tot. Sciî ce va să đică acest cuvěnt în gura lui Weiss.“

Fata se infioră dinaintea acestei exasperățiunî grozave.

„Domolesce-te,“ đise ea întorcěndu-se, ca să-și ascundă emoțiunea.

„Să mă domolesc, đici,“ continuă Weiss în extas, „lesne și-e a đice acest cuvěnt, dar nu te gândesci orî nu sciî, că mă aflu dinaintea ceasului de hotărire. Anî îndelungați am călcat cu piciorul adevěrul, cinstea,

eu trufașul Weiss am fățarnicit dinaintea lumii, dragoste cătră soția-mea, de care m'aș fi despărțit bucuros pe fie care clipă, decât ai fi ținut tu acel cuvânt, de mult așteptat, cu dor așteptat. Acum m'a deslegat mórtea, acum stau gata să pedepsesc pe cel mai crunt vrășmaș al D-tale și al meu. Al meu însă numai fiindcă este al D-tale. Da, așa este! Am călcat în picere folosul acestui oraș, căci ar fi fost mai bine de el, decât ne-am fi supus lui Bathory. Eu însă n'am voit, pentru ca să te feresc pe D-ta de el, n'am voit pentru ca să răsbun asupra lui nedreptatea ce ți-a făcut, n'am voit cu un cuvânt, fiind-că te iubesc jupăniță, te iubesc și voiesc să-ți arăt, că sunt gata a jertfi sângele meu pentru D-ta, care îmi dăci să mă domolesc, când tot sângele îmi clocotese prin vine, vedând, că toate au fost înzădar și vor fi în zadar, toate, toate — —“

Și omul cel trufaș județul cel puternic își frângea mâinile, ca o muiere disperată.

„Ești gata a-ți jertfi sângele pentru mine,“ replică acum féta cu ochii scânteitori, „dar cine ți-a cerut această jertfă? Cine ți-a ținut vr'o dară să răsbun nedreptatea ce mi-a făcut Bathory. Frumósă resbunare, ce mă ține pe mine însăș aici la închisóre! Slobóde-mă și fi apoi sigur de recunoscința mea!“

„Nu te induioșeză nimic?“ întrebă acum Weiss cu vocea inecată. „Nici chiar mórtea mea nu ți-ar mișca sufletul?“

„Mórtea D-tale? M'ar induioșa, decât nu mi-ar fi cel mai sigur gagiú pentru scăparea mea!“ răspuse féta cu curagiú.

„Ha, că bine îți și șade această bucuriá de peirea unui om. Inima D-tale este mai crudă, de cât chiar simțul unei fére sélbatice, și acum țieu îmi pare rău, că am dus jertfa așa departe. Dar nu este încă prea târziu, pot încă să mă predau lui Bathory și cu mine împreună și pe D-ta, căci află, că acest tiran, această fiérá în chip de Vodă, și-a ațintit urgia sa asupra noastră, numai fiindcă te-am reținut aici, și nu te-am predat în stăpânirea lui!“

Féta la ultimele cuvinte se făcuse galbină ca céra. Recunoscú, că mersese prea departe cu sinceritatea ei, și că era să pérđá ceia ce cređuse că avea deja de sigur.

Cu toate că-i cădea tare cu greu, se decisese a se fățari puțin, pentru a nu aduce în primejdie speranțele ei cele d'aurie, pe care le nutrea de vr'o câteva ore, speranțe la care abđisese de mult timp.

„Nu pot,“ ținse ea deci acum după o mică paușă, „nu pot nici de cum să mă incerc de a cârmi în vr'o privință hotăririle D-tale. Decát voiesc să te predai lui Bathory stăpân ești pe voia D-tale, poți să mă dai și pe mine în stăpânirea lui, căci cum mă voi împotrivi puterei vóstre reunite, eu o slabă femeie. Mai bine va fi și pentru D-ta așa, căci îți păstređi viața. De și, cum mi-ai ținut adeseori, nu are nici un

preț pentru D-ta, totuș pare, că nu voiesc să o expui pentru nimica.“

„In adevér, nebun acel om, care își dá sângele din inima sa pe nimica, ba mai rău de cât pe nimica, — pe ură și dispreț!“

„Încă nu ți l'ai dat, prin urmare nu póte sci nimen, decât ar fi disprețuit,“ răspuse fata cu un zimbet melancolic.

„Îți râđi de mine,“ exclamă Weiss făcând un pas înspre ea. „Nu glumi cu cel mai sacru simț al meu, cu dragostea mea cătră tine, căci féta, chiar din fundul iadului te-aș blăstăma, decât aș afla acolo, că astă vorbă din gura ta, care-mi este o zare de nebună nădejde, a fost deșértă!“

„Jupâne județe,“ se rugă acum fata cu umilință, „cruță-mă te rog. Fă cum vei sci, și cum vei putea! Decát voiesc să mă nefericesc cu totul, nefericesc-mă. Dă mă pe mâna acelui neom de Bathory, ér decât simțul, care dăci că-l ai în inimă este un simț adevérat, apoi vei sci, ce va fi mai bine.“

„Mă duc jupăniță, te las, căci decât aș mai sta aici, mi-aș perde mințile cu totul, și eu am încă mare trebuință de ele. La revedere dar!“

„Îți mulțamesc pentru acest cuvânt, care mi dovedește, că — ori nu-mi dovedește această, ci tocmai dinpotrivă, — o Dumneđeul meu,“ ținse fată parte din prefăcatorie parte din adevérată gróđă.

„Ce-mi mulțamești?“, întrebă Weiss cu foc, orbit cu totul de pojarul care-i ardea inima. „Bine să fi înțeles eu ore, îmi mulțamești pentru nădejdea, că mă vei revedea — după alungarea lui Bathory?“

Fata mijii ochii și dete din cap în semn de confirmare.

„La revedere dară în acest înțeles,“ ținse Weiss „La revedere,“ răspuse fata cu un timbru de nerăbdare în vocea ei.

Weiss nu observa această.

El plécă.

Mergând pe trepte în jos, ochiul său rétăcitor, se opri deodată la un punct al ținului, jos la capetul scărei.

„Ce să fie această?“ ținse el în sine și se repeđi spre acel punct.

„In adevér nu m'am înșelat, această ușă secretă a fost deschisă ađi de cineva. Eată această crepătură mi-o dovedește, ș'apoi aici, aici sunt urme de picióre, două urme diferite. Ha! numai Țimentarul a putut fi trădătorul. Da, el! și al doilea om care a pătruns aici, n'a putut fi altul de cât Mihú, căpitanul Românilor! — Acum mi se ia un vél de pe obrađ, acum înțeleg aerul de fericire care m'a uimit în fața copilei, când am intrat la ea, acum știu de unde-í venia acel curagiú, care m'a surprins, ș'acum ved, că vorbele ei din urmă n'a fost de cât o fățarnicie, pentru a mă întórce de la hotărírea ca s'o dau pe mâna Unguru-lui. Stai șerpóicá, Weiss mai trăește încă! Stați numai, că vă voi arăta eu voué cine sunt eu!“

In decursul acestui monolog, Weiss deschise acea uşă, care-i descoperise atâtea lucruri dureroase pentru el şi înaintând pe calea de şi întunecată, dar cunoscută de el eşi în acel turn, care stă încă şi astăzi pe dealul din spre apus al Braşovului, şi care poartă numele de turnul alb, în opoziţiune cu celalalt turn, ce se ridică pe o altă muche a dealului şi care poartă numele de Turnul negru.

Aici, adică în interiorul turnului alb Weiss se convinse cu desăvârşire, că nimeni altul de cât Țimentarul nu putuse umbla de curând prin acele locuri.

„Ha,“ Ńise judeţul în sine scrişnind, „decă n'ar fi înaintat lucrurile așa departe, decă aş mai putea să mă întorc fără ruşine şi ocară, n'aş mai pregeta nici o clipă măcar, ci m'aş supune lui Bathory, acum însă este pré târziu; dar nu este pré târziu, pentru a pedepsi pe cei vinovaţi. Mai am vr'o Ńi, doue dinaintea mea, ce-i drept, doue Ńile, în care voi avea destul de lucru, dar totuş cred, că-mi va rămănea atât timp, pentru a-mi vedea şi de interesele mele personale.“

XX.

Este în fine timp ca să luminăm întunerecul, ce a planat până acum asupra casei particulare, asupra amorului acestui crâncen bărbat pe care l'am văzut în un extas de dragoste înşelată.

Spre acest scop va fi de lipsă să ne întorcem la Mihū şi la Țimentarul pe care i părăsisem în mijlocul gangului suteran, ce ducea din visteria oraşului Braşov, după cum va fi înţeles deja cetitorii noştri, în turnul alb, de unde era apoi un gang suteran éráş până în acel turn din fundul grădinei lui Weiss, unde l'am văzut pe acesta vorbind cu féta necunoscută, dar totuş póte recunoscută, adică cu Rucsandra, fiica lui Şerban-Vodă, iubita lui Mihū.

Da acea féta era ea! Nu murise precum am crezut şi precum credea încă Mihū. —

Țimentarul îl conduse pe acesta în turnul alb, şi-l rugase să se urce mai întâiu sus, până la o resuflătoare, de unde se presenta privitorului minunatul şi pitorescul tablou al vechiului Braşov.

„Veđi colea,“ Ńise Țimentarul cătră Mihū, „sunt casele judeţului Weiss. Ele să întind până la mării oraşului, colea acea grădină este a lui Weiss, te rog a privi bine la tóte, căci mai târziu va trebui să recunoşti acele locuri, unde am de gând a te duce acum pe sub pământ, dar unde, mai târziu, când vei pândi vr'un prilej mai bun, ca de pildă lipsa judeţului din oraş, te vei putea duce pe după zidurile numite de jos.“

„Nu-i lucru greu a te orienta,“ răspunse Mihū, acel turn de colea este un semn pe care nu-l póte greşi nimeni. Dar nu înţeleg —

„Toemai în acel turn vei descoperi un lucru, ce trebuie să te intereseze, căci eşti român?“

„Ce lucru să fiă asta?“

„O féta de Român?“

„O féta de Român, de aici din Braşov?“ întrebă Mihū, având tot o dată o simţire neexplicabilă; era ca şi când se aştepta la o descoperire, care să-l atingă de-a dreptul pe el.

„Ba nu, nu este de aici, este din România!“ răspunse Țimentarul cu un zimbet de satisfacţiune, căci văduse adēna impresiune ce făcuseră vorbele sale asupra lui Mihū.

„Din România?! Şi ce face acea féta în turnul judeţului?“

„Stă închisă?“

„Pentru ce?“

„Pentru că o iubesc Weiss?“

„De unde scii tu acēsta, şi cine este féta?“

„O sciu, fiind-că într'un timp, nu de mult, când se respândise svonul, că secuimea vine asupra Braşovului, voind a mă convinge, că comunicaţiunea, care există între visterie şi între turnul alb, şi de aici la turnul lui Weiss, este încă bună, am venit aici, ş'apoi am pogorît, pe unde vom pogorî şi noi acum, şi ajungēnd bine la uşa turnului, am auđit pe Weiss vorbind înlăuntru, cu o féta; eu speriat, ca nu cumva să dau de vr'o potcă decă mă va descoperi Weiss acolo, am stat pitulat, după uşă, căci tocmai eşa judeţul. Şi am văzut că féta era de român, de nēm bun, şi de o frumseţă rară. Cine este, nu am putut afla, cu tóte că am cercetat pe cât am putut, dar atât totuş am descoperit, că pe féta a adus-o acolo în vremea când Bathory s'a întors din România, după ce pusese Domn pe Mihnea.“

Lui Mihū i se făcu negru dinaintea ochilor. Acea, despre care vorbea acest Sas, părea a fi Rucsandra.

„Nu se póte, nu se póte, nu se póte! — iute omule, arată-mi calea, care duce la acea fată! —

Țimentarul conduse pe Mihū. Deschise o uşă secretă şi coborind sub pământ eşiră în turnul din grădina de la judeţul Weiss.

D'acolo Mihū intră la Rucsandra.

Țimentarul vădu numai atât, că căpitanul român şi fata se cunoseau, apoi se întorse iute pe acea cale pe care venise pentru a merge la tréba sa, ca să nu se descopere cumva, ceia ce făcuse acum. Lui Mihū i spusese încă pe drum venind, cum va putea să éşă din turnul cel alb, şi pe unde să apuce apoi, ca să reintre în oraş. —

Da, era în adevăr Rucsandra pe care o găsi Mihū acolo în odaia din turn, acea Rucsandra de care cređuse că a murit atunci lovită de pumnalul Ungurului.

Mihū fusese preparat la vederea iubitei sale, Rucsandra însă, când îl vădu intrând pe uşă, cređu că visézá.

Cu un ţipet de bucurie nespūsă sări la el, şi căđu leşinată în braţele lui.

Mihū se speria, credea că a ucis-o bucuriă. Nu scia ce să facă. S'o lase în jos, şi să alerge după ajutor, orî s'o mai fie în braţe, şi să aştepte să vedă ce să va mai alege.

Intru aceia acoperi buzele ei cele palide cu sărutări infocate, și — ce fericire, — simți de-o dată — că iubita sa reinsufleți incetel cu incetel.

Nu trecu mult timp și étă-o revenită in fire.

„Ah, scumpul meu odor, te-am regăsit in fine!“ exclamă Mihi. „Te credeam perdută pentru veci, căci vădusem cu ochii mei, cum te ducea acel blăstămat de călăreț ungur ca și mórta, — un pârău de sânge curgea din plăpëndul tēu trup, după cum mi-au spus soții mei.“

„Ce fericire, ce nespūsă fericire,“ dīse acum Rucsandra nefiind in stare de a mai dīce ceva.

Mihu o contemplă extasiat.

Să făcu o paușă.

In fine fata își regăsi și graiul.

„Da eram să mor atunci,“ șopti ea cu vocea slabă, „și de multe ori mi-a părut rău, că n'am murit acum insē mulțămesc cerului, că mi-a ținut viēta, pentru a gusta acēstă fericire.“

„Cât de mult vei fi suferit tu, odorul meu, in acest timp in care te-am jelit ca pe o mórta.“

„Oh da, am suferit chinuri nespuse, dar acum tóte sunt uitate. Dar să fugim acum de aici, să nu vină acel neom, care m'a ținut inchisă — un veac intreg.“

„Scumpa mea, te voi scăpa de bună sēmă, de așa scii, că mor in acēstă incercare,“ respunse Mihi, „dar ca să fugim acum de o dată, nu se póte, căci eu insuș sunt óspe al județului Weiss; orașul este inchis din tóte părțile. O cale sciu pe care am putea fugi acum, dar este o cale pré grea pentru tine. Insē chiar de ar fi bună, mi-e témă, că Weiss va prinde veste pré de vreme de fuga nóstră și ne va aduce inapoi. Pe līngă asta, nici nu este lipsă de așa grabă, căci peste puțin Weiss va părăsi Brașovul, pentru a merge in contra lui Bathory, și in lipsa sa, te voi putea scăpa fără nici o primejdie.“

Mihu se apucă să-i spună Rucsandrei, tóte câte se întēplase de când o văduse pentru ultima óră in chilia schitului de la Lespedi, și cum stetēu lucrurile acum in oraș. „Weiss este hotărit a pleca mâne, poi-mâne. Eu și cu Românii mei îl vom insoți până pe câmpul de bătălie, dar îl vom părăsi indată. Ne vom întórce aici, te voi scăpa și te vom duce acasă, unde tată-tēu éráș a reocupat tronul. El după cum veđi s'a împăcat cu mine, și deci cred, că nimic nu se va mai impotrivi fericirei nóstre. Dar tu, cum ai ajuns aici, prin ce minune ai scăpat de mórte.“

„Când fugea Ungurul cu mine, am auđit de-o dată gura ta. Asta m'a îmbărbătit și mi-a dat inima de a săvērși un fapt de la care nedăjduiam, că-mi va veni scăparea. Lovii cu punnalul meu pe Ungurul răpitor in pept. El simțind acēstă lovitură se infuriă și mă lovi și pe mine la rēndul sēu, dar nu mă nimeri de mórte. Așa alergarăm o cale lungă, lungă. Ungurul mă credea mórta, pe când el insuș perdea din ce in ce mai mult din puterī, căci rana ce i-o făcusem, era in adevēr mortală.“

De-o-dată Ungurul șovăi in șea și pică de pe cal tregēndu-mē și pe mine cu el in jos. Căđurăm astfel incât nu mi se întēplă mie nimic, căci calul nu mai fugea, de la o vreme incóce, ci mergea numai in pas.

Eu mă ridicai indată de jos, și apucaii drumul inapoi cu gândul, de a mă întórce la voi. Credeam, că nu voi întēpina nici o piedecă pe calea mea, căci Ungurii fugeau de voi, și după cât vedeam nu mai rămăsese nici unul inapoi. Dar d'abea făcusem ca vr'o sută, doui de pași, când auđii deodată duruitul unei căruțe, care venia in urma mea. Căruța mă ajunsese peste puțin. In ea ședea județul Brașovului Weiss.“

„Dar cum venise el p'acolo,“ întrebă Mihi plin de mirare.

„Bathory,“ respunse Rucsandra, „trimisese anume după el, ca să mă ducă cu sine la Brașov, și să mă țină aici, până mă va putea duce apoi in liniște cu sine.“

„De unde scii tu acestea?“

„Chiar din gura lui Weiss, care in loc de a mă preda lui Bathory, când mă ceru de la el, i se impotrivi, și făcu ce făcu, de resvrăti intregul oraș in contra Voevodului.“

„Așa dară pricina resboiului, care se pórtă acum intre Weiss și Bathory ești numai tu?“

„După spusele județului Weiss, așa trebuie să fiă.“

„El te iubese dar nebunesce.“

„Da, nebunesce, și cu cât se arăta mai nebul in dragostea sa cătră mine, cu atât mă scârbeam mai tare de el. Adese-ori am plâns, că nu mai aveam arma la mine, cu care să-mi sfērșesc chinul, stingēndu-mi viēta.“

„Ah, câte chinuri vei fi indurat tu sermana mea porumbiță, și cât de milos a fost cerul de mi-a păstrat viēta ta cea scumpă.“

Cei doi mai vorbiră, se mai desmierdară, apoi insē aducēndu-și a minte Rucsandra că Weiss avea obiceiul, de a o visita pe fie-care dī, indemnă ea insaș pe Mihi să plece, sigură fiind, după cum spunea ea, că îi va ajuta, ca să scape in fine cât de curēnd din primejdia, in care se aflau incă și acum.

Mihu se duse.

Am văđut cum veni apoi Weiss, cum se temu de cele petrecute și am aflat deja din vorbele celor din cărcima de la Șenketer, că Țimentarul fusese deja dus la inchisóre.

Județul se convinse pe deplin, că Țimentarul introdusese pe Mihi la Rucsandra și dispusese arestarea lui, ér pe Mihi îl supraveghia de aprópe, nu-l mai lăsa nici un moment de lāngă sine, îl introducea prin tóte ședințele ale căpitanilor, unde după natura lucrului avea in adevēr și el vot.

In dīua de 15 Octombree ferberca populațiunei Brașovului ajunsese la culme. Cetele porneau pentru a se încăiera cu resboinicii lui Bathory, care se așēdaseră imprejurul Feldiórei.

Înainte mergeau călăreții, apoi urmau cete de pedestri, cam în mijlocul lor era Weiss călare pe un murg, spre dreapta sa avea pe Șenketer și spre stânga pe Mihu. O dispozițiune cu totul stranie, căci Mihu ar fi trebuit să meargă în fruntea cetelor sale de Români; Weiss însă nu voia să-l lase din ochi, nici pe câmpul de război, și d'aceia luase această dispozițiune, zicând, că are lipsă de el pentru a se înțelege îndată, când va trebui a lua vr'o dispozițiune, cu privire la evoluțiunile Românilor.

Cetele române, după planul de război formau ariergarda.

Mihu în alte împrejurări nu s'ar fi învoit nici o dată cu această dispozițiune, care arăta o ăreș-care neîncredere din partea comandantului în trupele române, dar având intențiunile sale particulare, i veni chiar bine, că Români s'ei erau destinați mai întâiu în rezervă.

Era cătră seră, când ajunseră pe acel câmp, unde Weiss voia să așeze armia sa pentru a da năvală asupra oștei lui Bathory.

Să făcu tabera cea obicinuită, Weiss intruni încă o dată pe căpitanii și se decisă a ataca a două și 16 Octombrie cu reversatul ăiorilor șirurile inamice.

Dacă Mihu se temuse deja până acum, că Weiss va fi aflat ceva despre întâlnirea ce avuse cu Ruc-sandra, acum se convinse aproape cu totul de acesta, căci la fie-care pas era urmărit de doi trei ămeni ai lui Weiss.

El se prefăcu, ca și când nu ar fi simțit nimic despre acesta, căci în sine pregătise deja un plan, care nu putea nici de cum să-l înșele.

Mihu recunoscuse îndată, că Weiss nu era nici de cum un bun strateg. Pozițiunea ce-și alesese era atât de rea, încât i-ar fi trebuit un număr întreit de ostași de cum avea, pentru a învinge pe Bathory, care dispunea de puteri mai disciplinate de cât Weiss. Acesta n'avea sub comanda sa de cât niște meseriași neexperimentați în lupte pe câmpul liber, și cu toate astea, îi pusese în centru și pe amândouă aripelile, lăsând, după cum am ăis pe Români în rezervă.

XXI.

În ăia de 16 Octombrie 1612, s'orele resări cu o zare înflăcărată. Cerul era roșu, ca și când ar fi fost învăpăiat. Sașii considerau deja această împrejurare de un presemn rău.

Weiss însă îmbărbătea cetele la atac, avea un zor straniu, de a se ciocni cu șirurile Ungurilor, ca și când ar fi voit să vedă cu o minută mai înainte decisiunea armelor.

Dispozițiunile sale erau toate pripite, căpitanii s'ei încă nici nu primise fie-care bine ordinele de purcedere, când Weiss să și avântă asupra inamicului.

Mihu era lângă el și aprobă neconținut toate dispozițiunile lui.

În momentul când se încinse lupta, Mihu făcu

atent pe Weiss, că pré se slăbise centrul prin purcederea lui pripită și că linia de agresiune, fiind din capul locului pré întinsă, era de neapărată lipsă, ca să aducă nemediat și pe Români în acțiune.

Weiss d'abia își luă timpul de a arunca o privire înapoi, dar chiar și această privire -i era de ajuns pentru a-l pătrunde îndată că Mihu i dedea un sfat bun. Sedus prin zelul aparent al acestuia, îl rugă să execute îndată dispozițiunea sfătuită de el.

Atât așteptase Mihu.

Îndată își întorse el calul și alergă spre șirurile Românilor.

„Băeți, „le strigă el când ajunse în apropierea lor. „Plecăm îndată înapoi la Brașov, căci acolo, neomenosul județ, căruia am venit în ajutor, ține de mai mulți ani închisă pe fata voevodului nostru, și acum este prilejul cel mai priincios ca s'o scăpăm.“

O uimire obștască cuprinse pe toți, care auăiseră cuvintele lui Mihu.

Cu toate că era vorba de scăparea ficei Domnitorului lor, o mare parte, ba am putea ăice mai toți ostașii români, pregetau de a întorce spatele dușmanului, tocmai când erau să se încadreze cu el.

„Nu putem, nu putem,“ strigară unele voci, să plecăm acum de aici, „ar fi în veci rușine pentru noi!“

Mihu se temuse de una ca acesta, deci era pregătit, ca să vedă ajungând lucrurile până la extremitate.

„Cine nu voiește să-mi dea ascultare,“ strigă el acum, să remăiă aici, dar să nici nu să întorcă în veci acasă, dacă nu voiește să scape pe fica voevodului nostru. Dar ce! Credeți, că nu vom avea să întempinăm nici o luptă, până ce ne vom vedea săvârșit scopul nostru. Dar ce, dacă întorcem spatele dușmanului ungar, o facem pentru a ne ascunde, séu o facem pentru a da piept cu un dușman, care va fi încă mai înverșunat de cât Ungurul; cine este Român bun, va veni după mine!“ Cu aceste cuvinte apucă calea înspre Brașov, cotind însă astfel, ca de unde stetea Weiss, să nu se pótă vedea îndată că au luat această direcțiune.

D'abia părăsise Mihu pe Weiss, când se și căi acesta, că-i dase ascultare. Să opri pe loc, dând ordin ca să se restrângă după puțină centrul rărit, și pîndind cu cea mai mare încordare pașii lui Mihu.

Dintru început i se părea, că acesta executa în adevăr evoluțiunea proiectată, căci vedu, cum Români porniră după aparință spre ei, dar trecând câtva timp, și vedând că ei nu se mai apropie, înțelese îndată adevărul.

Întru aceia Ungurii atacați începură a-și reveni din surpriza lor și simțind îndată slăbiciunea inamicului și relele dispozițiunii trecură de la defensivă, la ofensivă.

Sașii, aproape fără nici un conducător, căci Weiss își ațintise totă atențiunea sa asupra pașilor lui Mihu, fură respinși din toate părțile.

Weiss nu mai scia ce face, in loc de a lua mersul intru combaterea vrășmașului se avântă in urma Românilor.

Vedând colónele sale acésta, creșură că el voiesce a se retrage in o pozițiune mai bună și urmară iute după el, dar acéstă retragere semăna deja intru tóte a fugă.

Weiss recunoscú acum, că făcuse o mare greșală prin mișcarea sa cea din urmă, căci acésta fu semnalul unei retrageri săvērșite chiar inaintea inceperii luptei, ș'apoi cu tóte astea nu putea să-și execute scopul de a ajunge pe Mihú, căci acesta era deja de parte, el insé era reținut in calea sa chiar de propriile sale colóne.

D'abia acum se gândi a comanda o regulată dar grabnică retragere cu scopul de a impede pe Mihú și cu Români șei, ca se nu intre in Brașov, ferindu-se tot o dată și de puterea Ungurilor, care, după cum se convinse el acum era destul de mare pentru a îi sdrobi, mai ales fiindcă îi părăsiseră Români.

Era prea târziu insé, vrënd nevrënd trebuira să accepte lupta cu Ungurii.

Weiss era că și turbat, săvērșea minuni de vitejie pentru a pătrunde inainte spre Brașov; insé in zadar, calea i era tăiată. Jur imprejurul său sașii, cetățenii Brașovului cădeau cu grămada, nici nu se putea altfel, căci Ungurii, favorisați prin nedecisiunea, prin orbirea lui Weiss, îi luasera in mijloc, și îi măcelăreau in adevăratul sens al cuvântului, acum Sașii nici nu se mai gândeau de a se apăra, ci numai de a fugi, dar Ungurii nu se lăsau de ei și îi urmăreau, îi culcau la pământ. Weiss nu fu unul din cei din urmă, care apucară fuga, el mereu avea speranța de a sosi in urma lui Mihú in oraș și de a-l impede, ca să scape pe Rucsandra.

Fiind călare inainta mai de grabă in fuga sa, și cu el mergeau toți căpitanii călării, și cea mai mare parte dintre călăreți, ajungând la riul Bârsei.

Aici Weiss voi să petrecă din o singură săritură riul, dar calul său fiind obosit se poticni, și cădu chiar dincoace de Bârsă trântind și pe județul Weiss la pământ. Până să se scóle, până să se arunce éraș in șea, isgonitorii lor îl ajunseră, și invingându-l după o luptă crâncenă, i tăiară capul.

Mihú nu inainta cu Români șei așa de grabă, încât să fi ajuns in Brașov inaintea decisiunii luptei. Dar nici nu voia el să ajungă mai nainte acolo, căci n'ar fi știut, cum, sub ce fel de pretext să cêră intrare in oraș.

După calcularea lui Mihú trebuiau să-i ajungă unii dintre călăreții care fugeau de pe câmpul de resbel, și așa se și întâmplă. Nu mai aveau tocmai de parte până la Brașov, ajunseseră chiar aprópe de capul stradei celei lungi din Brașovechiu, când se ivi in urma lor o ceta mică de călăreți Sași, care fugeau de se prăpădeau.

Mihú îi opri in cale întrebând de întâmplările de pe câmpul de luptă.

Sașii descrieră cu culorile cele mai vii fuga lor, ér unul dintre ei, cu gură rea, seu mai prost de cap de cât cei lalți, incepu să injure pe Români, dându-le tótă vina pentru perderea bătăliei.

Asta fu apă la móra lui Mihú, care căuta prilej binevenit, pentru a prăpădi pe acești Sași, ca să nu ducă cumva vestea despre apropierea Românilor fără de vreme acolo.

Nici nu avu trebuință să dea vr'o comandă in acéstă privință, căci ómenii șei infuriami prin vorbele Sasului, se aruncară pe ei, și in puține minute îi doboriră de pe cai.

Acum Mihú ordonă să îi desbrace de portul lor, și se să imbrace din ómenii șei cu el, pe care i puse apoi să incalice caii Sașilor.

Apoi lăsând cam pe jumătate din óstea sa acolo, ca să opréscă pe orii ce Sas călăreț de a nu ajunge inaintea lor la oraș, le spuse, că indată ce va veni grosul fugarilor să se pornéscă și ei in fugă, dar să lase parte din Sași să trecă inaintea lor. Dar numai puținii se lase, apoi să vină și ei fuga și să stăruéscă ca să ajungă inaintea celor lalți Sași.

După ce luase Mihú aceste despozițiuni incepu să fugă cu ai șei, mánând pe cei călării și imbrăcați in portul săsesc inaintea lor.

Fugind așa ajunseră dinaintea porții de la strada monăstirei, care se deschise firește dinaintea lor, căci străjile vedeau că sunt ai lor care veniau coala in fuga mare.

După ce intră Mihú și cu ai șei, pórtă remase deschisă, ca să póta intra și ceilalți dintre Sași și Români, care vor mai veni; ér cât pentru Ungurii știm că se luase dispozițiunea de a infunda podul.

Vaete și bocire se ridică in orașul Brașov, când poporul vedu pe fugari, și când auđi despre măcelul cel infricoșat.

Muerile, bătrânii fetele și copii se inghesuiau prin strade, țipau, strigau și alergau care de care să fugă prin păduri.

Chrestels nu era in stare să liniștéscă pe cei speriați. In zădar le spuse, că orașul nu este pierdut, că-l va putea ține cu ómenii, care remăsese anume pentru acest scop in el, și cu aceia care mai intrau.

Lumea cu tóte astea fugea, și printre fugari se strecorea Mihú cu Rucsandra, la care străbătuse pre nesimțite, căci Chrestels avea destul de lucru, cu cele de prin afară ș'apoi Weiss i legase pe suflet a o feri de Ungurii, el nu știa nimic de Români.

Pe când era acéstă spaimă și gróză prin oraș, éta că vine o nouă grămadă de fugari, intră pe pórtă, Sași și Români, dar mai mulți Români de cât sași, Români venind in urmă, și strigând mereu, după cum i povățuise Mihú, că Ungurii sunt in urma lor.

D'abia trecuse cel din urmă Român podul de asupra șanțului de la pórtă, d'abia se convinseseră străjile, că nu se mai vedea nici unul dintre ai lor, când

să apucară să slăbescă lanțurile de care era atârnat podul.

Acum să zări éráș un nuor de praf.

„Ungurii, ungurii,“ strigară cei care intraseră in fugă!

Țipete noi prin strade, fugă și văerături.

In zădar strigau cei care știau dispozițiunea cu podul, că Ungurii nu vor putea intra, lumea nu credea, ci fugea, cu ei împreună mai toți Românii, după ordinul cel primise de la Mihu, care eșise pe porța dinspre scheiu și mergea cu Rucsandra pe după Țidurile de sus inspre curmătura Tempii, pe unde voiau să ése in drumul, care ducea cătră țera românească.

Acolo să adunară incetul cu incetul toți Românii, care după cum știm erau opt sute de inși la număr, și formând o trupă destul de puternică porniră spre țera lor, ducând cu sine pe fiica Voevodului, pe Rucsandra logodnica lui Mihi. —

Intru aceia cetele care să vedeau fugind spre oraș, ajunseră dinaintea porții de la strada monăstirei, și dând năvală ca să intre, să cufundară in șanțul plin cu o apă mocirlósă.

D'abia acum vedură cei din oraș, că nu era Unguri, ci sașii lor, dar era pré târziu, căci cea mai mare parte din ei se inecă.

Așa venise cu grămada, încât cădând unul peste altul umpluseră aprópe tot șanțul. Era primejdie, că decă vor veni acum ungurii, vor putea trece peste trupurile Sașilor.

Ungurii nu veniră insé in acea séră, căci avéu încă destul de lucru să măcelărescă pe acei Sași, care nu putuseră să scape cu fuga.

A doua Ți aduseră capul lui Weiss și-l implântară dinaintea porții orașului. Ear Bathory, cerând ca să-i dea intrare și făgăduind, că nu va face nimenui nici un réu, și că va merge singur in oraș, i-sé incuviință cererea.

XXII.

Cetitorul va fi știind deja, pentru ce voise Bathory să intre in oraș.

De bună sémă pentru a lua pe Rucsandra din casele lui Weiss!

Da, asta i era unicul scop, pe care nu și-l putu indeplini, căci fata pentru care să incinsese acest resboiu, scăpase deja.

O furiă mare cuprinse inima voevodului desfrénat, dar și Sașii aflând despre acest lucru erau turbați.

Blestemau — pe județul Weiss óre? Nu, căci atunci nu ar fi fost sași adevérați, ar fi tăgăduit firea lor cea incređută, care îi face de a să ține mai presus de ori-ce greșelă. Ei injurau și blăstămau pe fata cea nevinóvată, dar mai mult încă pe Români.

Vai de séracii locuitorii din schei, care aveau nefericirea de a fi de acéstă naționalitate. Avură să indure cele mai crunte persecutări.

De o dată Chrestels își aduse aminte și de acóm, pe care Weiss cu puțin inaintea plecării sale arestase, își aduse aminte de Țimentar, și hotări resbuna și asupra acestuia grozava versare de sâng de care suferise orașul.

Chrestels, ca cel mai in vêrstă senator, conduce afacerile orașului, și in acéstă calitate să împac indată cu Bathory, care vedând, că nu mai au ce căuta prin Brașov, porni inapoi in reședința sa.

Acum să incinse o luptă grozavă a spiritelor in privința Țimentarului.

Chrestels și cu tot senatul împreună cu patricii cereau capul lui, pe când o mare parte din popó nu voia să auđă de una ca acéstă, susținând, că Țimentarul nu comisese nici o crimă, când să puse in înțelegere cu Românii, care erau aliații Brașovenilor.

Ca in tóte împrejurările, așa și acum invinse senatul și cu patricii, căci in mânilor lor să afla putere justii.

Țimentarul fu osândit la furci.

Pe atunci era obiceiul, ca cel osândit la mórt să expunea trei Țile vederei publicului, intr'o chilie in chisórei unde putea veni óri cine. Inchisórea sa afla și atunci, ca și astăzi in strada funarilor și priurmare este lucru fórte natural, că contingentul cel mai mare al curioșilor de a vedea pe cel osândit in dedeau locuitorii acelei strade.

Nici nu pré aveau ómenii mult de lucru cu meseriile lor, căci in timp de resboiu industria este inpedecată, dar mai cu sémă locuitorii din strada funarilor trebuiau să stea cu totul, fiind-că fusese o secetă mare in acel an și secase tare acea vale, care vine din schei in jos și care alimentéză canalurile care trec prin strada cea négră, a căldărarilor și prin strada vămii, astfel încât dabia aveau vecinătățile respective apa trebuincióasă, și nu mai permiteau celor din strada funarilor, ca să să folosescă, ca prin vremurile ordinare, de apa din acele canale.

Ómenii care veniau să vedă pe Țimentar, mai întâi îl compățimau, dar apoi să apucau să vorbescă și de necazurile lor, intre care lipsa de apă, forma principalul obiect de conversațiune.

Țimentarul asculta la aceste vorbe și inceptu să-și bată capul, că óre n'ar putea să tragă vr'un folos din acest necaz al locuitorilor din strada funarilor.

Mult să gândi el, insé in zadar. Trecu Țiua din-tăia, trecu și a doua, și sosi a treia, in care avea să-și vedă sfêrșitul vieței sale.

Ca pe la șese ore de diminéță veni călăul cu slugile sale, veniră și slujbașii judecătii, și in sunetul clopoțelului, numit al pécătoșilor, să porni alaiul din strada funarilor, prin târgul straelor, pe la brânzărie in jos pe strada căldărarilor inspre țigănie cătră acea colină unde să afla atunci locul de pierđare.

Țimentarul încă și pe acéstă cale își tot bătea capul, dar decă-i va veni vr'un gând bun, dar alaiul ajunsese deja pe acea colină, unde să ridicau furcile,

zidite atunci de pétră, pentru fi oraşului, cum diceau Saşii cu fală.

Bietul Țimentar avea să plătească acum cu viața serviciul ce adusese lui Mihă și Rucsandrei.

Îl urcaseră deja pe furci, de unde este o privire slobodă, atât spre câmpiile dinspre mătă nôte, cât și spre pădurile dinspre mătă ți.

Călăul voia tocmai să-i pună ghilțul in gât, când Țimentarul, cuprins de un gând neașteptat strigă de o dată:

„Opriți ómenii buni! Dăcă îmi va erta magistratul pedépsa de mórte, eu voi inzebra strada funarilor cu o apă curgătóre.“

Fiind o mulțime de locuitori din strada funarilor imprejur, acestia mijlociră cu zor pe lîngă executorul magistratului și-l induplecară ca să améne execuțiunea, până ce se va cerceta, dăcă osinditul va fi in adevăr in stare, ca să facă acel lucru, ce susținea că ar putea face.

Țimentarul in adevăr aduse apa celor din strada funarilor. El adică in ultimul moment își aduse a minte, că un prietin al său, care se ocúpa mult cu

mesurături de pămênt, îl făcuse atent, că valea din dosul Țempei este mai inaltă de cât oraşul din fața acelu deal, și că prin urmare tóte apele care isvoresc acolo in dos, ar putea fi aduse in jurul Țempei chiar in oraş; el își aduse aminte de acésta, fiindcă de pe furci, ochii săi căduseră tocmai in acele părți din dosul Țempii.

De și nu era el insuș inginer, totuș săvêrși acésta problemă de a conduce apa din dosul Țempei in oraş in un mod fórte fericit, după cum se póte vedea chiar până in țiua de astăzi. El deci își scápă viața prin acésta.

Mihă și Rucsandra sosiră fericiți acasă in Bucuresti, și serbară cununiile lor intru bucuria generală.

Šenketer căduse in lupta de la Feldióra, ér bătrenul lanschenet povestea adese-ori și incă timp indelungat cetățenilor despre acea crâncenă bătăliă, terminând tot de-a-una narațiunea sa in fiorátóre cu cuvintele:

„Vedeți frașilor, ce róde afurisite aduce dragostea, când ea purcede de la un om insurat și are de țință o fată de altă lege.“ —

(Fine.)

Lumină și umbră sub drapel.

(După I. R. Zimmerman, trad. de I. P. Reteganul.)

(Continuare.)

Pretotindenea nimic decăt: aveți grijă, țineți sémă! Larma cea resunătóre e musica sferelor pentru urechiă spionătóriă a colonelului din depártare, căci aceia-ı documentéză, că secretele acela nu la analizat precis, insé trăesce incă despotica ființă: — Serviciul. Tot perul de pe capul lui Strengau era al serviciului; serviciu voesce, serviciu trebuie să aibă — — mai bucuros fără nici un om in lume, decăt fără „serviciu.“

Precând insé vulgul privitor — și pășcea ochii cu nesatiu, in un unghiu depártat a restaurațiunei se întemplă „ceva,“ la care „ceva“ trebuie să „privim“ și noi nișel.

Colo sta locotinentele maresal campestru contele Torron cu nevasta și feta sa, spre a-și lua adio de iubitul fiu. Și Stamm, Fritz și Halm sunt aci, ei veniră la dorința bătrenului, spre a primi dela el câteva consilii ințelepte și folositoare pentru cale.

Până când bătrenul sfătua părinteste pe „iubitul lui Louis,“ după vorbiri generale, la diligența scriere a epistolelor, cruțarea sănătăței etc., până când Stamm și petrecea fórte bine cu infocata Mama, precând in sine Halm se uita ca un gură cască sémșimental și melancolic — Fritz sta in-aintea palidei, emoșionatei Clara, privia adânc in ochii ei albastrii plini de grașii — și in ânima lui reapare arșindul și de mult impilatul amor. Ca o minută sta el in-a'ntea ei ca mut; emoșionarea era prea répede și prea puternică in internul său, spre a putea afla vorbe; pentru acea insé vorbește privirea sa infocată cu chiaritate arșindă, muta și totuși chiara limbă a ânimei. Frumósa, superba Clara tremură la asta privire și-i eși o lacrămă din ochi. Vorbia lacrăma asta de

intristare séu plăcere, de imputare séu iertare, de abdicere séu speranță? Seau zimbea tóte la olaltă? Cine ni-o póte spune?

In urmă se reculese Fritz, se apropiă și țiise cu voce tremurátóre: „Prea stimată Comtesă, timpul inaintéză — eu nu-ți mai pot spune tóte, ce aș avea de spus, și care póte m'ar face mai puțin vinovat inaintea dvóstre; eu 'ți jur insé, că dta m'ai judeca mai blând, dăcă ai ști cât de sincer, cât de intim te-am iubit — — și te voi iubi.“

Pre palida față a Clarei se ivi o roșățu ușóră, ca denunțiantă a mișcării interne, și un scurt moment cădu frumósa privire blândă asupra ardintelui ochiu al ténêrului, „Clara“ continuă el, plin de speranțe noué, „Clara,“ numai o astfeliu de privire și un cuvênt, — numai un mic cuvênt dătător de speranță.“

„Clara!“ sună acum vócea mamei, care de mult presunea ceva.

„Un cuvênt, Clara! Pentru Dđeu, un unic cuvênt“ — țiise Fritz, cu cel mai mare neastêmpêr.

Clara fu spăimentată prin strigarea mamei sale, se reculesé insă curênd și țiise cu vocea tare și curată: „fi sănêtos, dle sublocotenent! „Ți postesc tot binele pe cale și in petrecerea dtale in Italia. „Apoi“ aplecândusé, ca spre salutare, urmă ea: „Te iubesc!“ și se apropiă cam málnită de mama sa.

Pre când amortitul cavalier Halm și veni-n simșire, Fritz era depártat și chiar căuta un alt camarad pentru de a-ı împártăși fericirea: Blêstămat acest Fritz! mormăi Halm, și continuă suspinând: „Eu așu jura, că el ér'a invins pe biata

Clara! Da, da, eu sum în adevăr un subiect nenorocit, bătut de Ddieu.“ — — — Cel din urmă vivat desperat — și — urmând în scurtă pauză unul după altul, pornesc spre sud trei șire de vagoni imens de lungi.

Din unul din vagoanele din urmă mai sună în cor complet încă o strofă potrivită din divinele cântări cavaleresti ale lui Schiller, în urechile mulțimei privitoare.

»Ce suspină copilița și se intristeză?
— Las să plece, lasă!
El n'are pe pământ vr'o stabilă casă
Nici la iubire nu poate spera:
Cruda sorțe 'l împinge la foc,
N'are pace-n nici un loc!

„Mulțam Dómnne!“ suspină tatăl unui fecioraș ce pleasă, »mulțam Dómnne!“ Póte lăsa el odichna „Josefinei sale“ unde va voi — eu cel puțin am pe a mea.

„O Dómnne! să bocea o copiliță frumoșică, unde să-mi află eu odichna mea, decă el nu mai e cu mine?“

Ah! suspină un geșeftar, ah, și decă d-l locotenente nu-și póte lăsa aci odichna sa, totuși imi putea lăsa cel puțin cei patrușeci florini ai mei.

Și în glumă mai resună odată din depărtare:

»Cruda sorțe 'l împinge la foc,
N'are pace-n nici un loc!»

Revindecă-ți pacea ta, bunule, bietule tată! Aducă-ți timpul repaosului inimii tale, tu frumoșă, palidă fetiță! — — Tu pungă spartă — tu spânzură-te!

II. În câmp.

E frumos a muri în rebel! — (însă castralele umede și strapațele pulberose, până la acea sunt — urite).
(Din memoriile lui Solomon Krieg).

In castru.

E în 5 Mai 1859; pe praturile și holdele din jurul Torre Berreti se aședă al 3-lea corp de armată (Principele Schwarzenberg); avangardele sale stau țepăn pe ripa stângă a riului Po și au cel mai frumos prospect pe colinele ce se rădicau de cea parte de la Valenza, unde, o mare putere a armatei piemonteze, în poziție întărită, aștepta venirea Francesilor.

Eu am împărțit aci regimentul Sturm la al treilea corp de armată; mă reservez totuși apriat la identificarea aceuia cu orî care regiment aparținător atunci celui corp de armată. Scriitorul militar nu póte fi destul de precaut la originalul gust de descoperiri a stimaților lectori.

Regimentul Sturm bivoucă aprópe de comuna Torre Berreti pe un prat frumos însă umed. Ambe țiilele antecedente fură grozave; o plóia torențială neintreruptă intra neimpedecată prin pânzăle corturilor, apa se făcu așternut móle a celor din lăuntru și sêvêrși în 48 ore spălări radicale. Pânea primită în aceste două țiile o mîncară soldații cu lingura din șaică după ce o storseră în basmale ca cașul, căci sub influința plóiei devenisă un cir de făină. Din curelele ce în ainte cu câte-va țiile erau albe ca crinul se vedeau acum pe mantele și pe pantalonii páraie albe turburî curgênd în jos, cauzate din colórea albă a curelelor sub influința potopului de apă.

O vâlcea pururea murmurătoare acorda esistință unor animalele prezente, cari cereau naufragiu din creștet până-n tălpi pentru luptători. Cine se culca séra liniștit pe suprafața pământului, se deștepta în a doua dimineță chiar la timp, înainte de ce și-ar fi stricat de tot așternutul móle ca untul și privia înmărmurit vrășmaș meditând la „adênca impresiune,“ ce o făcuse pe vétră. — Un caporal amoroș scóse, ca o pápară albă, epistola iubită, ce o vêrise cu câte-va țiile mai înainte în buzunar; tóte jurămintele de iubire, vorbele dulci, lingușitoare remaseră ca stropi de cernelă atárnând pe mánile sale. — Un căpitan brav, gros, pasionat fumător, află innegrit tutunul cel turcesc — cel-l cumpêrase când-va cu bani scumpi, și-l păđise după puțință în traista de mână, — 'l află ca o scórtă între cămeși și ciorapi. — Un alt oficier avu nenorocirea de a poșede brățele verđi, și într'o dimineță purta în spate o cruce frumoșă verde ca luciul mării! Un toboșar își puse într'o séra neatent instrumentul întors cătră sine; el îl află dimineță plin de apă și în prima furiă începu a injura pe camerađi pentru acea. Un precupeț netrebnic, a cărui beutură în decursul diluviului slăbisă fórté, se escusă: acésta vine din „umedelă.“ Și omul vorbea adevêrul — pătinesc chiar și în Viena, ba și la noi, beuturile de umedelă.“ Mare era numărul acelora, cari presupuneau că ei vor fi așa de uđi, încât mai și ósele ar »innota“ în corp; mai mare fu însé, numărul acelora cari constatau că: ei și-au inchipuit resbelul cu totul alt cum.

Sântul Petru e cunoscut, căru-i atribue soldatul austriac pre lângă păđirea pórtii ceriului și schimbarea timpului ploios. Cea din urmă e o pozițiune cu totul nemulțămitoare; ea nu aduce altceva decăt injurături și blesteme! Și aci la Torre Beretti se arêta pe dată; pentru tot pizmetul moiat, pentru tot pantalonul ud, da, pentru tótă friptura de pe jar fu trăs bietul Pétruț la dare de sémă. Căți nu-l întrebau restindu-sé: ce ar voi el cu atáta »apă?“ Căți nu-l învățau cam fără cruțarea, ce ar avea el de făcut?! Da, în zadar tóte, atunci era greu a fi Petru!

Ađi, 5 Maiu, nu mai plouă de altcum, însé toți strâmbă din nas de țiilele trecute.

Colonelul Strengau stă la gura cortului séu, peste măsură — nedispus. Examina cu fața posomorită bogatul »scandal« din țiilele trecute. El își revocă în memoriă đuua, în care dispuse cu mandat aspru luarea jos a cravatei, în timp de orî ce marș. El credea a auđi vocea incusătoare a spiritelor din timpurile vechi, bune ale armatei: »Vaí vouă noviților!« de acea am câștigat noi atátea resbele în cravatele nóstre tari, ca voi acum să depuneți decorea? Aruncați mai bine, numai de cât, pantalonii, fiți desbrăcați, fiți Sansculoși?

Cu inima mahnită și revocă colonelul în memoriă, cum în cel dintăiú castru pe pământ piemontez, dintr'odată resună aerul de insutite trăsmituri repetate și îndată după acea înălțindu-sé în flacări focurile în castru, de scândurile torniștilor aruncate pe ele. În dar a schimbat el atunci »scurtele și miclele vorbe cu buna« în »lungi și gróse douășeci și cinc« prăpădiții de ei sciură afe. folosul scândurilor torniștilor numai în minunata lor arđibilitate, și în proxima dimineță nu se mai vedea nici un cuadrat frumos, regulat, din timpul cel bun vechiú, ci numai desagi aruncați care în cătrău — neregulat. —

Indată după aceea se vădura trist inotând în cöce frumösele ghetre negre cu töte capetele lor în şanţurile şi canalurile Somellinei. Acum erau pöte chiar în marea Adriatică cu deosebitele bile de infrumşeţat, şcătule cu vacs şi alte scătule. Da, da, scandalele urmau unul după altul.

Pre spiritul lui Strengau tăbărăsc acum presimţirii triste. Înaintea ochiului său spiritual se ridică, éráşî luminösa auroră a timpului nou, o cödă palidapudrată ca spiritele sböră de pe asupra în dubii incolări de şerpe, lasă perî în drépta şi în stânga şi în fine se pierde ca o umbră în negura trecutului. Cel de întâi însă se arată pe faţa colonelului; o privire preste castrul companiei a treia l'a înveţat, că totuşi n'ar fi totul „scandal” şi că vechiul serviciu trăeşte încă.

Preste compagnia a treia dispune încă pe placul lui Strengau, micul căpitan Knopfspringer. El avea reglementul în degetul cel mic, l'ă scia recita din dărăpt în nainte şi-l aplica cu consecuenţă de fier dinainte în dărăpt. Nu esista fiinţă omenescă, carea se-î fi putut dice: că el ar fi lucrat cândva, său că numai ar fi cugetat contra-dispuseţiunilor. În timpul serviciului său de treişeci de ani a tors el destulă „aţă” pentru de a provedea cu ea o armată; el însă conducea compania sa cu buna, aceea însă — nici că gândea la el!

Cam şeci minute să forţă diliginte pe lângă compania a 3-a, şi acesta escită o privire curat răşboinică. De öre-ce însă în fine voia să stie, ce voeşte, aşă trebui să-î se audă odată glasul, trebui să dică o vorbă. Acesta sună: „curăţivive curelele!”

Capitanul Knopfspringer recunoscî în lumina clară a sórelui de ađi o aretare a naturii spre espunerea recuisitelor de model. El mai voia se scie, de ce ar fi sórele pentru alt ceva, decât pentru a usca curelele colorate?!

Mulţi soldaţi 'şi spărseseră de mult ulcelele cu colorile de vre-o petró undeva la Lomeilina; dar acesta nu ajuta — trebuie să-şi scolorede curele, la dincontra căpitanul Knopfspringer e îndreptăţit a lăsa să se argăsescă obiectele de piele şi colorede după gustul său. De aceea se ajutara unul pre altul cum potea mai bine şi indată e confundată întregă „a III-a” în adevărate mangituri.

Vis a vis de colina dela Valenza sta, cu tot curagiul un general piemontez, chiar la aceeaşi oră, sub un telescop mare şi observa cu mare atenţiune mişcările înimicului. El vědu o poziţie în castre de Forre Beretti tot mai albă şi mai albă şi inceptu a crede: Austriaciî voia-î prepara lui nu sciu ce — alb.

Décă în adevăr, s'ar fi întemplat aşă şi pöte prin aceea ar fi adus öre-care confusiune în armata piemonteză, atunci ar fi „furnisat” capitanul Knopfspringer primul argument că: culörea curelelor în castre pöte avea alt scop, decât sistematica folosire a unei substanţe albe.

Colorarea arangeată de Knopfspringer după liberul capriciu, a recreat visibil ochii colonelului, şi decî nu-î de lipsă a vě asecura espres, că la mandatul lui Strengau să pusă tot regimentul la aceea ocupaţiune correspundătöriă.

Décă o nouă bateriă, adusă în acelaşi timp de Piemontezî la capetul podului calei ferate de la Valenza, putu fi o măsură de prevedere contra numitei operăţiunî răşboinice, nu e încă

de tot constatat. Totuşi între Piemontezî mai domnesce şi ađî opinia, că au voit să-î facă ceva alb înainte Valenzei.

Să făcu séră; ici şi coela fluera câte o puşcătură în liniile de avantgardă, cu deosebire la podul calei ferate — de altcum e apröpe linişte completă în teritorul de la Torre Beretti. Numai un frémët propriu, zuzăitor, tradă prezenţa unei mari mase de ömeni.

Colinele de la Valenza străluciau de focurile castrelor armatei piemonteze, şi jos afund işi strecoră fluviul Po valurile sale spumegöse, ca şi când s'ar mânia, că ömeniî chiar pre binecuvântatele lui ripe vor a-şi sparge capetele.

Ömeniî în cântecile lor au atribuit riurilor simţ patriotic şi prin aceea au comis nedreptate, — eu cred că töte riurile sunt — curat cosmopolite. De aceea nici Piemontezî nu lucră înţeleptesce când ei glorificau în un cântec soldăţess patriotică ţinută a riului Po, şi cântau tot soiul de versuri de libertate a undelor lui. Atunci chiar era un timp prea ploios şi de aceea riul Po se umflă cum s'au indatinat a face töte riurile în astfel de împrejurări. De un cuget patriotic la el, să mă ierte cine a vrea, nu putu fu nici vorbă.

În castrul regimentului Sturm e la majorul de Toll locul de întruniri vesel ale ofiţerilor. Majorul e de fire un soldat jovial şi în adevăr cavaleresc, el deveni un inimic la töta pedantăria şi decî, de aceea nu află de lipsă la inceputul răşboiului, a-şi schimba relaţiunile cu colegii şi subalternii săi.

Înainte colibeî şedau, în un cerc larg, cu un adevărat foc de petrecere, la 38 de ofiţeri. Fie-care işi lua de pe mész ce-î plăcea, fie-care işi putea alege ca la el »a casă« Sufletul societăţii e maiorul Toll; el scie o mulţime de istoriöre picante din vieţa ofiţerilor şi pricepe a le povesti într'un mod, în cât nici o dată nu greşa efectul asupra ascultătorilor. Strălucita amiciţiă şi-o lătea într'un mod genial între »copii săi,« şi »mai din nimic« scotea indemnările cele mai deosebite, îi ospëta graţios şi-i încăleca în dispute joviale într'un mod minunat. El se întinerea de regulă de nebunaticile glume ale locotenenţilor şi stegarilor, el spiona cu interes viu aventurile lor amoröse poveştile suferinţelor lor ca cadeţi; şi sticlele lui cele mari cu vin şi tasele cu ţigări erau fiecăruî libere. În serviciu era consciinţios şi punctual dar afară de serviciu — purta gulerul gros de aur la grumađi, dar nici o dată în cap său la inimă. — Afară de serviciu era de comun numai »om« şi în speciă numai »soldat-ofiţer.«

„Ađî merge în »salonul Toll« chiar milităresce; o să se desdauneze pentru điuva de erî espirată cu frică. Töte glumele, intrerupte douë đile, es acum la ivélă, şi amorul, tema vechiă, şi totuş pururea nouă, pe care un ofiţer nu o uită nici în o poziţiă a vieţei sale, dominéză conversaţiunea.

Majorul Toll a angageat chiar pre amicul nostru Fritz (între noi đis, pe favoritul său) cu predarea unei istorisirî, care să fie tragică şi comică tot o dată, să conţină înţelepciune şi nebuniă, adevăr şi minciună.

D-ta-mî dai o temă grea, Domnule Major, đise Fritz, dar totuş voi cerca, decă D-ta pentru durata istoricî mele vě binevoi a-mî imprumuta aceste picături întăritöri (arëtând spre o carafă ca de douë öcale plină cu vin).

Toll îi întinde sticla riđënd, Fritz trase din ea una milităresce, apoi inceptu precum urméză: (Va urma).